

PRZĘCKA (18) *sb f*

przęcka (12), **przęczka** (3), **przączka** (3); *przęcka Murm, Mymer, GliczKsiąż, Mącz* (3), *GórnDworz* (3), *CiekPotr*; *przączka BartBydg* (3); *przęcka* : *przęczka Leop* (2:3).

sg N *przęcka* (7). ◊ *G* *przęcki* (2). ◊ *A* *przęckę* (6). ◊ *I* *przęczką* (1). ◊ [*pl N* *przęcki*.] ◊ *G* *przęcek* (1). ◊ *A* *przęczki* (1). ◊ [*I* *przęczkami*.]

Sł stp: przączka, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.: przęczka, XVIII w.: przączka.

1. *Niewielki metalowy przedmiot, służący do zapinania, szepiania materiału; spinka, sprączka, kłamra; fibula Murm, BartBydg, Mymer, Mącz, Cn, Volck; sibia BartBydg; ansa, ansula Vulg* (8) : *Fibula. eyn rinck am gürtel. Przęcká. Murm* 156; *Lingula, kopistka, spyen v przączky BartBydg* 82b, 58, 143; *Mymer*¹ 31v; *Funda etiam dicitur circulus ex auro sive alio metallo, quo gemmae ita nectuntur, ut aurum non nisi margines amplectantur, Przęcká albo infze łpinanie. Mącz* 139b, 125c; [*CracArtific 1521 nr 468, 1524 nr 553, 1531 nr 710; RachDworu 1553/34; Dict 1566 C3; á niemogł rozeznac ná ołtrogách/ która ná práwą albo ná lewą nogę przyłtużála: ábowiem choć práwą trafił/ tedy niewiedział z którą łtronę páfek albo przęczką być miała HistOtton 70; InwMieszcz 1572 nr 173; Szor czerwony poczwórny i drugi czarny z pobielanymi przenczkami i łańcuchy Cochan II 71; Gdy w tym przepás [...] Y przęcki z znaiomými łtrzępkámi záblyfną [et notis fulserunt cingula bullis] VergKoch 374; Za przęczki gr 8 GębMemor 228; Volck Ttt3].*

[*przęczka do czego: przęczki do rzędu końskiego GębMemor 190.*]

przęcka u czego (1): *Woz* musí być z poklatem włofkim ná xtált brołzku, [...] *Srebrne gałki mułzą być, łrebrne v sley [= u szlei, tj. przy uprzęży] przęcki. CiekPotr* [30].

2. *Pętelka; ansa, ansula Vulg* (4) : *Leop Ex 26/5 [2 r.] cf Wyrażenie.*

Wyrażenie: »przęc(z)ka sznurkowa, z sznurek« (1:1): *Przęcki z łnurek iedwabiu modrego ná łtronách y zwierzchu opon podziálał/ [...]. Piędziefiát przęcek oponá będzie miała z oboiey łthrony/ thák przypráwionych/ áby przęczką łznurkowa łpręczką łie zelzła Leop Ex 26/4-5.*

3. *Połączenia frazeologiczne o różnych znaczeniach* (6) :

[*Fraza:* »w ostatnią przęckę przyszło« = *nastąpiła groźna sytuacja:* słyszac tak straszliwy blifki upadek i zginienie, iesli inakszym a czujniejszym łpołobem i gotowością niżli przedtym temu zabieżano nie będzie. Boć juz w ostatnią przęckę przyszło *ListyPol I 1543/306.*]

Zwrot: »nie występować za przęckę« = *nie przekraczac miary* (1): *Statuere modum alienae petulantiae, Zákryšic komu áby nie wyłtępowáł zá przęckę. Mącz* 228a.

Wyrażenia przyimkowe: [»bez przęcki« = *dobrowolnie: [gdy przyjdzie do was djabeł jak do Lutra] iuz te łłowá Apołtolłkie nie maia ná ten czas mieyfca/ łłuchaćie dyabła y bes przęcki ŁaszczWiecz 58 (Linde).]*

»po przęckę« = *w sam raz, w miarę* (5): *Ne supra quidem calceus, Co w czas to dobrze. Po przęckę [!]/ dworskie mowienie. Mącz* 31b; *A przetho ia thák rozumiem/ iż łzáchy lepiej po przęckę vmieć/ niż być w nich wielkim miłtrzem. GórnDworz M5, B4, E8; [Po przęckę/ to iest we włzytkich rzeczách myárę chowác LorichKosz 15 (Linde); ŁaszczWiecz Hv].*

~ *W połączeniu szeregowym* (1): *Ten tedy obyczáy á połtępek ná tym włlytkim załadzon yełt/ áby rodzicy nye zápalonem gnyewem/ áni s popędliwą furią [...] dzyeći łwych dogłádáli. Ale áby bącznye*

y nye bez przyczyny máiąc wtim nieiaką difkrecyją cobí było tak wczás ábo wmyárę á práwye po przęckę/ á nye názbyt/ ani bárzo záfępliwyę. *GliczKsiqż* F8v. ~

Synonimy: 3. »po przęckę«: »w czas«, »w miarę«.

DDJ